

УДК 316.32+316.733

А.А. Фабрика

КУЛЬТУРНА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ: КЛЮЧОВІ ТЕНДЕНЦІЇ

Кіровоградський державний педагогічний університет ім. В. Винниченка

Анотація. В статті розглянуто і проаналізовано основні тенденції культурної глобалізації від моменту інтенсифікації цього процесу й по сьогодні. Також зазначено переважно американізований характер сучасної глобальної культури і показано чотири визначальних напрями її впливу на культуру окремих країн, що включилися у орбіту глобалізації.

Ключові слова: культура, глобалізація, американізація, глобальна культура.

Вступ

Як відомо, культурні зміни відбуваються в результаті саморозвитку культури і через вплив ззовні, завдяки її взаємодії з іншими культурами. Останнє сьогодні значно переважає – культура глобалізується. Ще на початку 80-х рр. XX століття, коли процес глобалізації став набувати помітно інтенсивного характеру і вийшов уже далеко за межі економічної сфери, культура все більшої і більшої кількості країн почала зазнавати очевидних і дедалі відчутних трансформацій. Так, глобалізація призвела до появи альтернативних щодо традиційної культури способів ведення повсякдення, що внесло зміни у контекст осмислення життя та інтерпретації явищ і подій для більшості індивідів у різних місцях [1, с. 59]. Але культура тут не просто один із параметрів глобалізації, вона є внутрішнім аспектом того процесу складних взаємодій, який складає саму суть глобалізації. Загалом культурна глобалізація викликає досить суперечливі очікування. З одного боку, на неї покладають надію зі створення більш спокійного світу – глобальна культура стає фундаментом глобального громадянського суспільства, що уможлиблює знаходження консенсусів щодо гострих питань сьогодення у планетарних масштабах. З іншого – перспективи культурної глобалізації пов'язані з надто вже високою ймовірністю гомогенізації та вульгаризації багатого різноманіття людських цивілізацій. Опозиція до останнього звучить сьогодні в риториці “азійських цінностей”, які набули певного політичного значення за останні роки, а також у риториці різних рухів ісламського відродження й переживаннях серед євроскептиків [2, с. 23]. Відтак, належного аналізу завжди потребуватимуть тенденції глобалізації культури.

Аналіз досліджень і публікацій

Культурна глобалізація є загальновизнаною темою досліджень, присвячених глобалізації. Так, У. Ганнерс, який вивчав цей феномен, розглядав утворення “глобальної ойкумени” та зміни у напрямку “гібридизації” культури. За редакцією М. Фезерстоуна була видана збірка, де у низці статей безпосередньо розглядалося питання тенденцій глобалізації культури – можливих (і не можливих) у перспективі та тих, що вже простежуються. Їхніми авторами зокрема є А. Аппадурі, А. Сміт та М. Фезерстоун [3; 4; 5]. За редакцією П. Бергера та С. Хантінгтона вийшла монографія, яка стала результатом трирічного дослідження глобалізації культури у десяти країнах. Серед достатньо відомих закордонних авторів, в чіх працях згадано ті або інші тенденції глобалізації культури, можна також

назвати Ш. Ейзенштадта, У. Бека, Р. Робертсона, Д. Хельда, Д. Мартена тощо.

Постановка завдання

Різноманіття та складність тих впливів, які зазнає культура в сучасному світі, що глобалізується, досить широкий спектр культурних змін, які мають місце, – усе це потребує уваги з боку вчених у моніторинговому режимі. У цьому контексті метою даної статті є розглянути основні тенденції глобалізації культури, які було зазначено на момент інтенсифікації цього процесу, і оцінити їх із точки зору сучасного етапу.

Основна частина

Передусім, дослідження проблеми передбачає визначення ключових понять, якими є “глобалізація” та “культура”. Стосовно глобалізації, існує значна кількість досить різноманітних її визначень, що, як вважається, вказує на надмірну розпливчастість цього поняття. Проте так чи інакше визначення глобалізації у більшості своїй передають, на нашу думку, найбільш суттєві її ознаки. Так, Р. Робертсон визначив глобалізацію як рух світу у напрямку до єдності або цілісності [6]. У. Бек у своєму визначенні дає уявлення про те, як цей рух здійснюється: “Гроші, технології, товари, інформація, отрута “переступають” кордони, ніби їх зовсім не існує. Навіть речі, особи та ідеї, що їхні уряди не хотіли б пускати у свої країни (наркотики, нелегальні іммігранти, критика порушення прав людини), знаходять шляхи проникнення” [7, с. 43]. Дж. Томлінсон розглядає глобалізацію як емпіричний стан світу, який він називає комплексом зв'язків. На його думку, глобалізація належить до мережі взаємозв'язків та взаємозалежностей, яка швидко розвивається та постійно ущільнюється, і яка характеризує сучасне життя. Саме поняття зв'язку у тій або іншій формі знаходиться у більш сучасних оцінках глобалізації [8]. Е. Гідденс визначає глобалізацію як інтенсифікацію всесвітніх соціальних відносин, в результаті чого окремі регіони опиняються пов'язаними один з іншим у тому сенсі, що місцеві події відбивають події, що відбуваються за багато миль від них, і навпаки [9, с. 64].

Не менш складною є ситуація і з культурою. В науковій літературі можна зустріти різні підходи до розуміння цього явища та чисельні його визначення. Ми ж будемо виходити з такого, яке належить до парсонівської концепції культури через те, що вона обґрунтовує безперервну актуальність питань, пов'язаних із культурою для соціальної науки: культура – це комплекси цінностей, ідей та інших символічно значимих систем, що виступають фактором

формування людської поведінки, у якій, у тому числі, продукуються артефакти [10, с. 690].

Загалом, глобалізацією культури можна назвати ті впливи, що їх зазнають національні культури та ті зміни, які в них відбуваються завдяки “руху світу до єдності”. Конкретизація цього досить загального визначення залежить від того, якій тенденції у характеристиці впливів та змін надано перевагу, що досліджуватиметься у даній роботі.

Процес глобалізації, який набирає ходу, опановуючи все нові й нові сфери, насамперед породив у наукових колах дискусію щодо питання: чи можна говорити, що внаслідок глобалізації відбуватиметься формування єдиної культури у світовому масштабі, а сама ця єдина культура стане подібною до культури окремої національної держави, у якій акцент робиться на внутрішній однорідності та інтеграції? Навіть за умов відносного характеру останніх, низка вчених вважали здійснення такого проекту неможливим. У якості аргументів висувалися наступні міркування. По-перше, посилення було зроблено на те, що не існує світової держави, без якої інтеграція світової культури є малоімовірною. По-друге, вважалося за неможливе говорити про єдину культуру у повному сенсі, не говорячи про тих, хто її має визначати (об’єднана світова інтелігенція, об’єднана світова культурна еліта). По-третє, за таких умов необхідно було б встановити, серед якої системи взаємозалежностей та балансу сил така культура повинна зайняти своє місце, задля яких цілей та з посиленням на що зовнішні культури мають бути знищені, відхилені або набути негативної оцінки, для того, щоб генерувати відчуття культурної ідентичності. Тобто визнавалося, що ідея глобальної культури може бути реалізована лише за міжпланетних умов [4, с. 11; 5, с. 171]. По-четверте, у якості аргументу було висунуто відсутність спільної пам’яті, необхідної для визначення ідентичності глобальної культури: “Глобальна культура, на відміну від національних культур, по суті не має пам’яті. ... Не існує “світової пам’яті”, яка могла б бути корисною для поєднання людства; аж до тепер більшість глобальних дослідів – колоніалізм та дві світові війни годилися лише на те, щоб нагадати нам про наші історичні зіткнення” [5, с. 179-180]. І по-п’яте, на думку деяких учених, відмінності між сегментами людства щодо способу життя та віри є надто значними, а об’єднуючі елементи є настільки невизначеними, що неможна навіть уявити собі глобальну культуру [5, с. 171].

Далеко не з усіма з цих аргументів можна погодитися повністю. Так, існує низка робіт, у яких не тільки зазначається вже самий факт існування того, що сьогодні називають “загальносвітовою елітою”, до якої, зокрема, входять представники бізнесу, політики, науковці, а й аналізуються її характерні риси та механізми відтворення, про що мова піде нижче. Рухом у напрямку світової держави можна вважати створення та проекти поки що союзів держав окремих континентів, що передбачає формування єдиних наддержавних структур, до яких передаються питання економіки, управління, законодавства та ін. Це дозволяє їм здійснювати значний вплив на культури

окремих країн у бік їхньої уніфікації. Щодо історичної пам’яті народів, яка нагадує їм лише про зіткнення, то, як показує історіографія, факти історії можуть набувати нової інтерпретації. Крім того, ідея глобальної культури у зазначеному сенсі усе-таки не є, принаймні теоретично, настільки утопічною, адже самі основи життя людства характеризуються єдністю. Засадами останньої, – не виключаючи значного різноманіття, – виступають біологічна єдність людства як роду, єдність принципів соціальних взаємодій людей та фізична єдність зовнішньої природи тощо. Прообразом такої глобальної культури у деякій мірі, на нашу думку, можуть виступати й країни з федеральним устроєм, де у полі єдиної національної (у широкому сенсі) культури досить органічно співіснують культури окремих етносів та народностей. Тим не менше, на противагу ідеї глобальної культури, подібною до культури окремої національної держави, низка вчених пропонували досліджувати підвалини різноманітних генеративних процесів, які викликані глобалізацією, відбуваються у світовому масштабі та зумовлюють формування культурних цінностей, традицій і способу життя.

Очевидно, що глобалізація призводить до розширення у тому числі й культурних взаємозв’язків на світовому рівні, збільшення інтенсивності культурних взаємодій, зміцнення відносин і посилення залежностей. Усе це, на думку шведського соціального антрополога Ульфа Ганнерса, створює так звану культурну “ойкумену”, яку визначають як “простір постійної культурної взаємодії, взаємопроникнення культур та обміну культурним досвідом” [11, с. 614]. У межах глобальної ойкумени впливи культур не мають ані симетричного, ані взаємного характеру. Більшість цих впливів є односпрямованими – від чітко диференційованого центру до периферії. Проте єдиного в світі центру не існує. Свій центр виникає у кожній сфері життя (наука, технології, кухня, мода та ін.), а також регіоні, культурний вплив якого поширюється лише на певну кількість країн. Ці центри змінюються від епохи до епохи [11, с. 614]. У. Ганнерс також назвав чотири можливі культурні сценарії того, як складатиметься доля глобальної культурної ойкумени. Перший – “глобальна гомогенізація”, що буде означати повне панування західної культури, перш за все – американської, і призведе до втрати національної культурної традиції та й будь-якої локальної специфіки взагалі. Другий – сценарій “культурного насичення”. Він також передбачає відмову так званих периферійних країн від місцевих культурних ідей, цінностей, сенсів, але цей процес відбуватиметься досить тривалий час, протягом існування кількох поколінь. Культура поступово “насичуватиметься” універсальними зразками, що розповсюджуватимуть пануючі центри. Третій – “культурна деформація”. Цей сценарій означає, з одного боку, що в процесі селекції периферійні культури легше, швидше а, головне, масово будуть сприймати зразки саме масової культури. Висока ж елітарна культура засвоюватиметься досить поверхово, спрощуватиметься, а то й навіть примітивізуватиметься. З іншого – “викривлення” відбуватиметься і в наслідок компромісного узго-

дження культурних впливів ззовні з місцевими культурними звичаями та традиціями, наприклад, “фасадна демократія” в низці азійських країн. Четвертий сценарій – “культурна амальгамація”. Зіткнення культур спричинить максимально рівноправний (на скільки можливо) діалог та обмін між центрами і периферією, що призведе до всезагального взаємозбагачення культур. У результаті відбудеться “креолізація” або “гібридизація” культури – виникне багато змішаних, внутрішньо складних культур.

Сьогодні вже можна сказати, що розвиток глобальної культурної ойкумени не пішов виключно якимось одним шляхом, описаним у згаданих вище сценаріях. На рівні окремих регіонів спостерігаються більш виразно, де гомогенізація, де культурне насичення, де деформація, а де й усе це разом. Єдиним, мало реалізованим сценарієм, на нашу думку, залишається “культурна амальгамація”. Економічна та технологічна потужності “центрів”, їхня політична вага залишають надзвичайно малу ймовірність максимально рівноправного діалогу. Сьогоднішній взаємовплив культур носить далеко не рівнозначний характер, його по суті можна було б назвати акультурацією. Те, що відбувається з реципієнтними культурами, свідчить про зміни у центральному сегменті їхніх культурних явищ. Тоді, як донорські культури оновлюють лише свої периферійні елементи, запозичуючи те, що їм необхідно. Проте їхнє ядро – цінності, норми, мораль – залишається недоторканим.

У той же час багато дослідників вважали, що формування єдиної глобальної культури усе-таки більшою мірою пов'язане з уніфікацією, що призводить до утворення усередненої однорідності (гомогенізація) на платформі “вестернізації” чи точніше “американізації” культур (перший сценарій за У. Ганнерсом). “... існує глобальна культура, що зароджується, і вона за своїм походженням та змістом, безумовно, є американською. Це не єдиний напрямок змін у сучасному світі, проте ... ця тенденція, що переважає, проявляється та ймовірно буде проявлятися у майбутньому, яке тільки можна досягнути”, – вважав П. Бергер [1, с. 9]. Більше того, П. Бергер із колегами були схильні розглядати “американізацію” глобальної культури у дуже позитивному руслі. Чилійський історик К. Веліз зазначав, що хоча США і мають велику міць, вони не нав'язують свою культуру іншим країнам у примусовому порядку, це не можна пояснити за допомогою такого поняття, як “імперіалізм” [1, с. 10]. Американізована глобальна культура, що зароджувалася, мала свої, так би мовити “ненасильницькі”, засоби розповсюдження, розраховані як на еліту, так і на широкі верстви населення. До елітарного сектору стосуються, по-перше, міжнародна культура провідних ділових кіл світу, міжнародний бізнес, який керує економічною та технологічною глобалізацією, і міжнародна політична культура. Тобто те, що С. Хантінгтон назвав “давоською культурою”. По-друге, інтелектуальна культура західної (американці тут теж відіграють провідну роль) інтелігенції, до складу якої входять певні ідеї, правила поведінки, такі як учення про права людини, концепції фемінізму, захисту навколишнього середовища та мульти-

культуралізму, а також уявлення про політику та спосіб життя, в яких втілюються ці ідеологічні конструкції. Сектор широких кіл населення представлений перш за все масовою культурою (джинси, гамбургери, мультфільми Діснея та ін.), а також чисельними масовими соціальними рухами. Одним з основних факторів розповсюдження культури є англійська мова (її американський варіант). Загалом же, період, що визначається впливом США на глобальну культуру, за рівнем позитиву К. Веліз навіть назвав “елліністичною” стадією англо-американської цивілізації [1, с. 10].

З іншого боку, досить поширеною була значна негативна оцінка “американізації” глобальної культури. Вона мала своїм підґрунтям не просто втрату національних цінностей, ідеалів, традицій. А те, що на зміну їм приходять принцип вигоди і споживацьке ставлення до світу та до інших, які характеризуються деструктивним впливом як на особистість, так і на суспільство загалом. Оскільки значна роль у глобалізації відводиться економічній активності та медіа, узяті разом вони призводять до розвитку індустрії масової культури, яка розрахована на стимулювання та задоволення саме споживацьких інтересів: “... Виникає єдиний світ ... як *єдиний товарний світ*. У цьому світі локальні культури та ідентичності втрачають корені та замінюються символами товарного світу, узятимися з рекламного та іміджевого дизайну мультинаціональних концернів” [7, с. 82].

Як ми вже наголошували, процес глобалізації культури є доволі складним. На підтвердження тому висловлювалася думка, що насправді у глобальному культурному просторі ніякої уніфікації та гомогенізації не відбувається. “Американізація” хоча і має місце, проте носить далеко не абсолютний характер. Більше того, у якості однієї з реакцій на виклики глобалізації розглядалася інтеграція в середині локальної культури, за рахунок поєднання її ізольованих раніше частин, що призводить до формування більш складних образів “інших” та посиленню ідентичності [4, с. 6]. Така природна реакція культури на загрози порушення своєї цілісності та внутрішньої логіки, що їх несе глобалізація, є цілком виправданною. Але сила такої реакції може поступово зійти нанівець без постійної підтримки держави та її ресурсів. У той же час, для держави сьогодні це означало б ізоляцію від процесу загального розвитку світу, що дозволити може собі далеко не кожний.

Явище, коли глобальні та локальні тенденції зрештою взаємопроникають та взаємодоповнюють одна одну, Р. Робертсон позначив терміном “глокалізація”. Проте варто відмітити, що це явище досягається лише завдяки значним зусиллям з боку держави, спрямованим на захист національної культури. Найбільш яскравим прикладом тут, на нашу думку, й по сьогодні залишається Китай. Достатні економічна та політична незалежність Китаю дозволили країні перетворити глобалізацію на керований процес. Сама глобалізація у Китаї була переосмислена як невід’ємна частина зусиль, спрямованих на модернізацію, у чому виявила зацікавленість й КПК задля збереження своїх авторитету та влади. Більша частина культурної еліти Китаю стала на бік посилення про-

цесу глобалізації і служить основним провідником впливу західної культури та її локалізації. Бажання сприймати, адаптувати і засвоювати елементи імпортованої іноземної культури показали й народні маси. Усвідомлюючи “за” і “проти” впливу глобалізації на культуру, КПК як головний і єдиний керівник модернізаційного проекту застосував низку стратегій контролю культурного ринку в еру глобалізації. До їх складу входять зокрема: 1) ідеологічні кампанії проти впливу іноземної культури (проти духовного осквернення); 2) контроль над ключовими організаціями, що займаються культурною сферою – видавнича діяльність, кіно- телеіндустрія, ЗМІ; 3) політика “кнута та пряника” – економічні і політичні пільги тим, хто підтримує дану лінію партії та відмова від вигідних посад тим, хто не підтримує; та ін. [1, с. 49].

До цих пір так чи інакше ми в основному розглядали культурну глобалізацію як процес взаємодії між “центровими” та “периферійними” культурами. Проте американський соціально-культурний антрополог та соціолог Арджун Аппадурі вважав модель “центр – периферія” сумнівною. Надто вже складними є сучасні глобальні культурні потоки, вони мають свою внутрішню логіку та рухаються неізоморфними шляхами. А. Аппадурі пропонував розглядати п’ять “уявних ландшафтів” (англ. *imaginary landscapes*) цих потоків та складні системи відносин між ними – кожний є предметом власних обмежень та стимулів і в той же час виступає у якості обмежень та стимулів для інших. Ці системи відносин можуть сильно змінюватися залежно від історичної, мовної чи політичної ситуації, у яку потрапляють різні суб’єкти: національні держави, багатонаціональні союзи так само як і групи та рухи в середині держави, а також від того, які уявлення про світ ці суб’єкти мають. Перший ландшафт (простір) – це так званий *ethnoscapes*, котрий утворюють туристи, іммігранти, біженці, емігранти, іноземні робітники та інші рухливі люди і групи людей, що впливають на політику всередині держави та на міждержавному рівні. *Technoscapes* – різноманітні технології, швидкий рух яких не визнає державних кордонів. *Finanscapes* – значні суми грошей, що рухаються через валютні ринки та фондові біржі. *Mediascapes* пов’язаний із розподілом електронних можливостей виробництва та поширення інформації (газети, журнали, телевізійні станції, студії з виробництва фільмів та ін.), а також образами світу, створеними медіа. Ці образи світу далеко не завжди відповідають дійсності, вони визначаються жанром, аудиторією, інтересами тих, хто володіє та контролює медіа. Насамкінець – *ideoscapes*, що також характеризується набором образів, але котрі часто мають політичну спрямованість та пов’язані з державною ідеологією. Вони складені з елементів світогляду епохи Просвітництва, що містять взаємопов’язані ідеї, поняття та образи, включаючи “свободу”, “благополуччя”, “права”, “суверенітет”, “представництво” та “демократію” [3, с. 296-298]. Підхід А. Аппадурі, так само як і У. Ганнерса, показує усю багатовимірність процесу культурної глобалізації. Проте сьогодні є очевидним, що туристи, фінанси, технології, медіа-продукція, цінності та ідеологія у переважній біль-

шості розповсюджуються від чітко визначених центрів. А система відносин між зазначеними потоками склалася так, що, по суті, це є одними й тими самими центрами. Відтак, ми знову опиняємося перед моделлю “центр – периферія”.

Зіткнення різних культур у процесі глобалізації призвело до появи нових культурних форм. Їх розглядають як справжні форми існування глобальної культури і називають “третіми культурами”. Питання про характер цих культур залишається дискусійним.

Для того, щоб визначити провідну і домінуючу у перспективі тенденцію культурної глобалізації, необхідно, на нашу думку, повернутися до так званих “ненасильницьких” засобів розповсюдження глобальної американізованої культури К. Веліза. Детально їх було описано П. Бергером в процесі аналізу чотирьох різних процесів культурної глобалізації, що відбуваються одночасно і перебувають у складних взаємовідносинах один з одним та з культурами народів, на які спрямовано їхній вплив. У праці 1997 року П. Бергер розглядав їх як процеси інтернаціоналізації західних країн, визнаючи, щоправда, їхнє переважно американське походження [2], проте вже у 2002 році він говорить про американізацію для країн заходу та вестернізацію з чітко вираженим американським ухилом для інших країн [1]. По-перше, це “культура Давосу”, яка забезпечує прямий супровід глобальних економічних процесів. Поведінкові аспекти цієї культури з очевидністю проявляють себе не лише у веденні бізнесу, а й у сфері дозвілля та особистого життя ділових людей. Оскільки більшість особливостей давоської культури мають західне, і в основному американське, походження, ті, хто потрапляють туди з незахідного світу, для того, щоб їхня поведінка була невимушеною, мають пройти процес соціалізації та вивчити англійську.

Це не обмежується лише представниками ділової еліти, а зачіпає й усіх тих, хто прагне до неї потрапити (упереджуюча соціалізація). Крім того, хоча культура Давосу розрахована переважно на бізнесові еліти, вона також впливає і на еліти політичні, оскільки вони переплітаються. Таким чином, представники політичної та ділової еліт різних країн світу, особи, що призначені приймати рішення зі стратегічних питань у різних галузях життя суспільства, поступово, але вочевидь неминуче стають прихильниками і носіями західних (переважно американських) цінностей та образу життя [2, с. 23]. По-друге – “клубна культура”, яка по суті є засобом вестернізації (американізації) інтелігенції, її цінностей та ідеології. Це відбувається через систему освіти, правову систему, різні медичні заклади, і принаймні деякі засоби масової інформації. Значну роль тут відіграють фонди, академічні мережі, неурядові організації та деякі урядові, багатонаціональні агенції тощо. В результаті, як правило, односпрямовано, відбувається масовий перелад праць західних мислителів, запозичення західних теорій та дослідницьких парадигм, а потужна фінансова підтримка фондів, яка надається за умов дотримання західних академічних норм та відповідності досліджень інтересам фінансуючої організації, перетворює національних дослідників на наукові співтовариства західного типу і в теоретичному і в методо-

логічному відношеннях. Цей вплив поширюється і на студентів, зокрема через встановлення стипендій та ін. [1, с. 33]. “Клубна культура” також розрахована, в першу чергу, на еліту, проте вона охоплює й усіх тих, хто прагне до такої.

По-третє, це спрямована на широкі верстви населення масова культура (або McWorld), артефакти якої мають чітко виражений американський характер. І, по-четверте, для тих же верств населення – Євангельський протестантизм, особливо у його версії п'ятидесятників, який підкорив навіть ті частини світу, для котрих ця релігійна традиція завжди була чужою. Глибоко зачепив підвалини національних культур, які найтіснішим чином переплітаються з місцевими релігіями, це призвело до радикальних змін, зокрема, у стосунках між чоловіками та жінками, у вихованні дітей, у ставленні до традиційної ієрархії, і, загалом, до значних соціальних, економічних та політичних наслідків [2, с. 27]. Крім того, глобальна комунікація до цих пір здійснюється англійською мовою (за рідкими виключеннями). Як і будь яка мова, вона несе свою систему цінностей, особливості почуттів, підходів до реальності, які вбирає в себе свідомість тих, хто нею говорить.

Отже, ми маємо чотири напрями впливу на культуру окремого суспільства, що дозволяє задіяти всі його шари та соціальні групи, а також базові соціальні інститути: економічні, політичні, право, медіа, освіту, науку, медицину, релігію, сім'ю тощо. Можна навіть сказати, що саме ці напрями слід було б обрати при свідомих намірах перетворити суспільство, що було б лише відображенням досить глибокого знання його структури та механізмів функціонування.

Висновки

Отже, розглянувши і проаналізувавши означені вченими основні тенденції культурної глобалізації від моменту інтенсифікації цього процесу й по сьогодні, можемо зазначити, що глобальна культура має американізований характер. Статус-кво в сфері економіки та фінансів, а також на політичній арені з високою ймовірністю сприятимуть збереженню цієї тенденції і у подальшому – надто вже точними є зазначені чотири напрями впливу на культуру окремих країн. Щодо представленого різноманіття інших тенденцій культурної глобалізації, на нашу думку, вони презентують лише характер реакції окремої національної культури

на експансію Заходу і тільки питання часу, коли риси американізації вималюються до ступеня очевидності. Це залежить, як зазначає Шмуль Ейзенштадт, від моменту включення того чи іншого суспільства в орбіту глобальної культури; від рівня економічного та технічного розвитку країни; від ступеня впливу місцевих філософських або релігійних уявлень про космічний та земний устрій, а також значення еліт, які формують та пропагують такі уявлення; від того, наскільки глибокими та міцними є місцеві традиції, в основі яких лежить минулий історичний досвід на способи реагування на соціальні зміни та культурні виклики [11, с. 617].

Список літератури

1. Многоликая глобализация / [под ред. П. Бергера и С. Хантингтона; пер. с англ. В. В. Сапова под ред. М. М. Лебедевой]. – М.: Аспект Пресс, 2004. – 379 с.
2. Berger Peter L. Four Faces of Global Culture / P. Berger // *The National Interest*. – No. 49. – Fall 1997, pp. 23-29.
3. Appadurai A. Disjuncture and Difference in the Global Cultural Economy / A. Appadurai // *Global Culture: Nationalism, globalization and modernity: A Theory, Culture & Society special issue* / [edited by M. Featherstone]. – London: SAGE Publications, 1990. – 411 p.
4. Featherstone M. Global Culture: An Introduction / M. Featherstone // *Global Culture: Nationalism, globalization and modernity: A Theory, Culture & Society special issue* / [edited by M. Featherstone]. – London: SAGE Publications, 1990. – 411 p.
5. Smith A. D. Towards a Global Culture? / A. D. Smith // *Global Culture: Nationalism, globalization and modernity: A Theory, Culture & Society special issue* / [edited by M. Featherstone]. – London: SAGE Publications, 1990. – 411 p.
6. Робертсон Р. Лекция о главных проблемах глобальных исследований [Электронный ресурс] / Р. Робертсон; [Факультет глобальных процессов МГУ им. М. В. Ломоносова]. – Москва, 2010. – Режим доступа: <http://www.russia.ru/hero/robenson/>.
7. Бек У. Что такое глобализация? / У. Бек; [пер. с нем. А. Григорьева и В. Сидельника; общая редакция и послесл. А. Филиппова]. – М.: Прогресс-Традиция, 2001. – 304 с.
8. Tomlinson J. Globalization and Culture / J. Tomlinson. – Chicago: University of Chicago Press, 1999.
9. Giddens A. The Consequences of Modernity / A. Giddens. – Cambridge: Polity Press, 1990. – 186 p.
10. Парсонс Т. О социальных системах / Т. Парсонс; [под ред. В. Ф. Чесноковой и С. А. Балановского]. – М.: Академический Проект, 2002. – 832 с.
11. Штомпка П. Социология. Анализ современного общества / П. Штомпка; [пер. с пол. С. М. Червонна]. – М.: Логос, 2005. – 664 с.

A. Фабрика

КУЛЬТУРНАЯ ГЛОБАЛИЗАЦИЯ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ: КЛЮЧЕВЫЕ ТЕНДЕНЦИИ

В статье рассмотрены и проанализированы основные тенденции культурной глобализации с момента интенсификации этого процесса и по сегодняшний день. Также обозначен преимущественно американизированный характер современной глобальной культуры и показаны четыре определяющих направления её влияния на культуру отдельных стран, которые включились в орбиту глобализации.

Ключевые слова: культура, глобализация, американизация, глобальная культура.

A. Fabryka

CULTURAL GLOBALIZATION TODAY: KEY TRENDS

The article describes and analyzes the main trends of cultural globalization since the intensification of the process to the present day. Also it marked mostly Americanized nature of today's global culture, and there are four areas determining its influence on the culture of individual countries, which are included in the orbit of globalization.

Keywords: culture, globalization, Americanization, global culture.